

УДК: 373.2

Исакова Э., Төлөбаева А.

*Исакова Элеонора – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ;
Төлөбаева Айпери – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ*

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН ОКУУ ПРОЦЕССИНДЕ БААЛООНУ УЮШТУРУУНУН РОЛУ ЖАНА ОРДУ

РОЛЬ И МЕСТО ОРГАНИЗАЦИИ ОЦЕНИВАНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОГО КЛАССА

THE ROLE AND PLACE OF THE EVALUATION ORGANIZATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE ELEMENTARY SCHOOL

Аннотация. Бул макалада башталгыч класстын окуу процессинде баалоону уюштуруунун ролу жана орду жөнүндө сөз болот.

Аннотация. В этой статье идет речь о роли и месте организации оценивания в учебном процессе начального класса.

Abstract. This article is about the role and place of the evaluation organization in the educational process of the elementary school.

Түйүндүү сөздөр: башталгыч класс, окуу процесси, баалоо, уюштуруу, роль, орун.

Ключевые слова: начальный класс, учебный процесс, оценивание, организация, роль, место.

Key words: primary class, educational process, assessment, organization, role, place.

Жогоруда педагогикалык баалоонун жалпы түшүнүктөрүн чечмелеп, адабияттарга илимий талдоо жүргүздүк. Башталгыч класстын окутуу процессинде баалоонун кандай принциптерине таянуу керектиги, окутууда баалоо кандай милдеттерди аткараары, анын ролу тууралуу сөз болмокчу.

Окутуу процессинде окуучунун окуу жетишкендиктерин баалоонун принциптерин жана функцияларын аныктоо – бул эң негизги методологиялык маселелер. Баалоочу ишмердүүлүк эмнеге багытталган, эмне аныкталышы керек, анын ичинде окуучунун билимин баалоодо эмнеге таянат, анын милдети кайсы – мына ушул маселелерди чечүү анын окуу, математиканы окутуудагы ролун жана ордун аныктай алат.

Окуучунун окуу жетишкендиктерин баалоодо өзүнө таандык принциптерге да ээ. Принциптер – бул эрежелердин системасы, идеялар, жетекчиликке алынуучу нормативдик жоболор, талаптардын жыйындысы. Принциптер – бул жетектөөчү жоболор болгондуктан, алар кандайдыр бир ишмердүүлүктү уюштурууда жетекчиликке алынышы керек. Булар

коюлган максатка жетүүдөгү ишмердүүлүктү жөнгө салууга жардам берет. Принциптер теориялык жана практикалык ишмердүүлүктөрдүн ортосундагы байланышты камсыз кылышат.

Жогорудагы педагогикалык баалоодонун принциптерин аныктоого арналган адабияттарды талдоонун негизинде окуучулардын математикалык, окуу көндүмдөрүн билимдерин баалоодо үчүн педагогикалык баалоодонун төмөнкүдөй принциптери жетекчиликке алынышы керек деп эсептейбиз: объективдүүлүк, системалуулук, бирдиктүү талап кылуучулук, маалыматтуулук, ар тараптуулук, жекече жана тарбиялык мүнөз, себептүүлүк.

Баалоонун объективдүүлүгү – окуу, математиканы окутуунун чыныгы абалын бурмалай турган жана окуучуларды тактыкка, тыкандыкка тарбиялоонун маанисин төмөндөтө турган жаңылыш факторлорду болтурбоо, алардын алдын алуу. Баалоонун объективдүүлүгү көптөгөн факторлордон көз каранды. Адабияттарды талдоо жана практиканы жалпылоо, объективдүүлүктүн негизин төмөнкүдөй иш-аракеттер түзөрүн белгиледи:

- баалоочу каражаттарды (математикалык, окуу көндүмдөрүн боюнча тапшырмалар жана суроолор, тесттер, анкеталар, сурамжылоолор) илимий жактан негиздөө;
- баалоочу критерийлерди жана көрсөткүчтөрдү так аныктоо;
- ар кандай баалоочу процедураларды (көзөмөлдөө, өлчөө, анкета алуу, сурамжылоо) бири-бири менен айкалыштыруу;
- мугалимдин бардык окуучуларга бирдей жана достук мамиледе болуусу;
- четтеп кетүүнүн чыныгы себептерин ачып көрсөтүү;
- келечектеги иш-аракеттерди прогноздоо жана долборлоо.

Башталгыч мектепте окуу, математиканы, окуу сабактарында окутуунун бардык этаптарында баалоону уюштуруп туруу түшүнүгү системалуулук принцибинин мааниси. Бул принцип баалоодогу комплекстүү мамиле кылууну талап кылат, мында баалоодонун ар кандай формалары, методдору жана каражаттары бири-бири менен айкалышкан жана бирдиктүү түрдө колдонулат.

Кээ бир учурларда бир окуучуга жеңил, экинчисине татаал суроо-тапшырма туш келип калат. Ал эми окуучулардын билими бирдей балл менен бааланышы керек. Ошондуктан бардык окуучуларга бирдиктүү талап коюлуусу керек (Лордкипанидзе Д.О., Гургенидзе Д.Х., Ельникова Г.В.). Баалоону уюштуруу сөзсүз түрдө бирдиктүү программалык талаптарга баш ийиши керек, ал эми билимди баалоо бирдиктүү баалоо критерийинин негизинде ишке ашырылышы керек. Окуучулар кайсы математика сабагында билимдерди жана канчалык деңгээлде билиши керек экендиги тууралуу маалымдалышы зарыл.

Билимди өздөштүрүү процессин башкаруу теориясы (Н.Ф.Талызина) баалоодо маалыматтуулук принцибинин зарыл экендигин аныктайт. Бул принцип окуу, математиканы окутууда төмөндөгүдөй талаптарды коет:

- кайтарым байланыш аркылуу окуучунун билиминин абалы жөнүндө маалымат дайыма алынып турушу керек;
- алынган маалымат окуучулардын билимин түзөтүү максатында колдонулушу зарыл;
- өзүн-өзү баалоону уюштуруу максатында билиминен алынган жыйынтыктар жөнүндө окуучуларга маалымдалып турушу керек.

Ар бир окуучу өзүнүн жана жолдошторунун билим деңгээли жөнүндө маалыматка ээ болуп турушу керек [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Маселен, баалоодо процессинде аныкталган окуучунун абалы салыштырууга мүмкүн болушу керек. Бул принципти ишке ашыруу үчүн баалоочу текшерүүлөрдүн жыйынтыгы жарыяланып, кызыкдар адамдардын катышуусунда алар талдоого алынып, кемчиликтерди жоюунун перспективдүү пландары түзүлүшү керек. Бул окуу процессинде атаандаштыкты, намыстуулукту жаратат.

Баалоодо окуучулардын өздөштүргөн билимдери, алардын билгичтигинин жана көндүмдөрүнүн калыптандырылышы аныкталат. Бул ар тараптуулук принцибин жаратат (Огородников И.Т., Ельникова Г.В.) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка!**

Источник ссылки не найден.]. Ар тараптуулук принцибин жетекчиликке алуу менен, мугалим:

- өздөштүрүлгөн билимдердин көлөмүн текшерет (окуу, математиканын объектилери жана билимдин элементтери, математикалык түшүнүктөр, мыйзамдар, ой жүгүртүүлөр ж.б.у.с.);
- билимди өздөштүрүү деңгээлин аныктайт;
- билимдин сапатын аныктайт (толуктугун, туруктуулугун, тереңдигин, ийкемдигин ж.б.у.с.).

Баалоодо дайыма жекече мүнөздө болот (Гургенидзе Д.Х., Лордкипанидзе Д.О., Огородников И.Т., Ельникова Г.В.) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Оозеки же фронталдык сурамжылоодо, математикалык текшерүү иштеринде, экзамендерде же зачеттордо – дайыма жеке окуучунун билими аныкталат. Бул – баалоонун мыйзам ченемдүүлүгү. Жекечелүүлүк принциби төмөнкүлөрдү аныктоону шарттайт:

- окуучу окуу материалы боюнча эмнени билет;
- окуучунун билим деңгээли канчалык;
- окутуу процессинде окуучу эмнени өздөштүргөн жок;
- эмне үчүн анын билимдеринде кемчиликтер бар, себеби эмнеде;
- билиминдеги кемчиликтерди жоюу үчүн эмне кылуу керек.

Демек, бул принциптин мааниси – ар бир окуучунун өзгөчөлүгүн мугалимдин терең жана жакшылап үйрөнүүсүндө турат.

Тарбиялуулук принциби окутуунун бирдиктүү билим берүүчү, өнүктүрүүчү жана тарбиялык функцияларынан келип чыгат. Баалоодо инсанга таасир этүүчү эң маанилүү каражат. Анын жардамы менен окуучулардын жакшы сапаттары тарбияланат, математикалык билимди өз алдынча өздөштүрүүсү калыптанат, мугалимдин жана класстык жамааттын алдында окуучунун өзүн-өзү контролдоосу, тартиптүүлүгү, жоопкерчилиги калыптанат.

Окуу, математиканы окутуу процессинде окуучунун окуп үйрөнүү мүмкүнчүлүктөрүн өркүндөтүү зор мааниге ээ. Ошол себептен тигил же бул кемчиликтерди, каталарды пайда кылуунун себептерин баалоодо, негизги методикалык каражат катары, себептүүлүк принцибине таянат. Бул принцип негизинен ар бир конкреттүү катанын маңызын иликтөө максатында себептик байланышты орнотуу үчүн, окуу процессиндеги кемчиликтерди аныктоо үчүн колдонулат.

Демек, төмөнкү принциптерге таянуу менен окутуу процессинде педагогикалык баалоодо окуу ишмердүүлүгүн баалоо негизги этап болуп саналат. Бул этапта окуучунун таанып-билүү ишмердүүлүгү бааланат. Анын жардамы менен окуучунун милдетти жана максатты түшүнүү деңгээли, зарылдыктардын жана мотивдердин болушу, жаңы окуу материалын өздөштүрүү даражасы, түшүнүктүн калыптануу жана өздөштүрүү деңгээли, окуучунун эмоционалдык баалуулуктарга көз карашы, өзүн-өзү текшерүүнүн калыптануу деңгээли, рефлексиясы жана өзүнүн иш-аракетин баалоосу аныкталат.

Жыйынтыкты баалоо аркылуу окуу процессинин башка компоненттеринин ишмердүүлүк сапаты жөнүндө чечим чыгарууга болот. Окутуунун натыйжасы – бул максатын ишке ашырылышынын, окуу материалынын мазмунунун уюштурулушунун, окутуунун ыкмалары, формалары жана каражаттарынын колдонулушунун жыйынтыгы. Алардын сапаттуу уюштурулушу окутуунун натыйжасынын сапатына таасирин тийгизет. Бул мугалим менен окуучунун математикалык билимдерди өздөштүрүүдөгү бирдиктүү ишмердүүлүгүнүн жыйынтыгы. Ошондуктан окутуунун натыйжасын баалоодону сапаттуу уюштурууга өзгөчө көңүл бурулат. Кийинки ишмердүүлүктү пландоо, ишмердүүлүктү жакшыртуу, корректирлөөчү иш-аракеттерди уюштуруу баалоодону натыйжалуу уюштуруудан көз каранды.

Билим берүү процесси үчүн окуучунун азыркы учурдагы абалы гана эмес, анын келечектеги өнүгүүсүн пландап алуу негизги максат болуп эсептелет. Баалоодо окуучунун

өнүгүүсүндөгү кандайдыр бир четтөөлөрдү аныктаганга багытталгандыктан, ал жетишпеген жактарын жоюу талабын иштеп чыгууну жана ошол эле убакта таанып билүү ишмердүүлүгүн стимулдаштырууну, окуучунун өнүгүшүнө түрткү берүү максатында анын күчтүү жактарын колдоону талап кылат. Бирок буга чейинки абалын аныктабай, билбей туруп, азыркы абалынын себебин ачып көрсөтүү жана келечектеги өнүгүүсүн божомолдоо мүмкүн эмес. Окуучунун буга чейинки абалы, окуучунун учурдагы абалы жетиштүү түрдө аныкталган учурда жана окуучунун келечектеги абалы белгиленгенде гана окуучунун абалын толук ачып көрсөтүүгө жана анын өнүгүү тенденциясын белгилөөгө болот.

Колдонулган адабияттар:

1. Аванесов, В. С. Математические модели педагогического измерения [Текст]/ В.С. Аванесов. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1994. – 26 с.
2. Аванесов, В.С. Форма тестовых заданий [Текст]: учебное пособие для учителей школ, лицеев, преподавателей вузов и колледжей/ В.С.Аванесов. - 2 изд., переработанное и расширенное. – М., 2005. – 156 с.
3. Алымова, А. Окуучуларды баалоо. Жаңыча мамилелер жана усулдар [Текст]: мугалимдер үчүн окуу методикалык куралы / А. Алымова, А. Буркитова, М. Мыкыева, Ж. Рыскулова.- Бишкек, 2010. – 156 б.
4. Бекежанов, М.М. Окуучулардын математикалык окуу жетишкендиктерин компьютердик тесттин негизинде диагноздоо (7 класстын алгебра предметинин мисалында) [Текст]: Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02./ М.М. Бекежанов – Бишкек, 2012. – 163 б.
5. Гургенидзе, Д.Х. Принципы и методы проверки и оценки знаний учащихся в советской школе [Текст]: авторефер. дис.... канд. пед. наук: 13.00.01./ Д.Х. Гургенидзе. – М., 1955. – 23 с.
6. Ельникова, Г.В. Совершенствование контроля и учета знаний учащихся в средней школе [Текст]: Дисс. канд. пед. наук: 13.00.01./ Г.В. Ельникова. – Харьков, 1983. – 201 с.
7. Жунусакунова, А.Д. Этапы разработки тестовых заданий [Текст]/А.Д. Жунусакунова //Вестник Иссык-Кульского университета. – Каракол, 2013. – №35. – С.170-175.
8. Лордкипанидзе, Д.О. Принципы, организация и методы обучения [Текст] / Д.О. Лордкипанидзе. – М., 1955. – 172 с.
9. Калдыбаев, С.К. Тестти окуу процессинде колдонуунун теориялык жана практикалык маселелери [Текст] / С.К. Калдыбаев. – Бишкек, 2003. -332 б.
10. Талызина, Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний [Текст] / Н.Ф. Талызина. – М. 1975. –345с.

